

SCENARIUSZ LEKCJI HISTORII KLASA VII – VIII SZKOŁY PODSTAWOWEJ

TEMAT: „Z PIESNIĄ NA USTACH...O NIEPODLEGŁĄ. DROGI POLAKÓW DO NIEPODLEGŁOŚCI”

Agata Stankiewicz

CELE LEKCJI

- prezentacja genezy powstania i historii polskich pieśni patriotycznych w kontekście różnych wydarzeń historycznych
- zapoznanie uczniów z treścią pieśni patriotycznych
- zapoznanie z głównymi wydarzeniami epoki, związanymi z momentem powstania i wykonania pieśni patriotycznych

CELE OPERACYJNE

Uczeń:

- potrafi umiejscowić wydarzenia zaprezentowane na lekcji na osi czasu
- określa czas i okoliczności powstania pieśni
- potrafi wskazać związek przyczynowo-skutkowy omawianych wydarzeń z motywem powstania pieśni
- rozpoznaje pieśni patriotyczne i rozumie ich treść w kontekście wydarzeń historycznych związanych z walką o niepodległość

METODY PRACY

- pogadanka
- praca z tekstem
- gra planszowa

FORMY PRACY

- indywidualna
- grupowa

ŚRODKI I MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

- teksty polskich pieśni patriotycznych
- nagrania utworów
- odtwarzacz CD
- gra planszowa

PRZEBIEG LEKCJI

- Nauczyciel w formie pogadanki nakreśla tło historyczne powstania pieśni patriotycznych w kontekście walki Polaków o niepodległość. Odwołuje się do takich wydarzeń historycznych jak zabory, powstania, pierwsza wojna światowa, odzyskanie przez Polskę niepodległości.
- Wysłuchanie nagrań wybranych 2-3 pieśni patriotycznych.

Nauczyciel dzieli uczniów na 4 – osobowe grupy. Rozdaje uczniom kartę z opisami genezy powstania pieśni patriotycznych oraz osi czasu „O niepodległą...” (**załącznik 1**). Zadaniem uczniów jest zapoznanie się z treścią opisów oraz przyporządkowanie tytułów i cytatów pieśni do wydarzeń historycznych, a następnie umieszczenie ich na osi czasu. Uczniowie wybierają fragmenty, które odnoszą się do następujących wydarzeń z historii walk o niepodległą Polskę:

- Powstanie Kościuszkowskie
 - Utworzenie Legionów Polskich we Włoszech
 - Utworzenie Księstwa Warszawskiego
 - Powstanie Styczniowe
 - Powstanie Legionów Piłsudskiego
 - I wojna światowa
 - Powstanie Warszawskie
- Uczniowie prezentują na forum klasy wyniki swojej pracy

Następnie każda grupa otrzymuje planszę z grą „O niepodległą” (**załącznik 2**) oraz potrzebne rekwizyty: (instrukcja do gry (**załącznik 3**), kostka do gry, pionki. Nauczyciel wyjaśnia reguły gry. W grze mogą wziąć udział 2 – 4 osoby. Do gry potrzebne są: pionki – tyle, ilu jest uczestników i kostka. Zawodnicy spośród kart z poszczególnymi fragmentami pieśni (**załącznik 4**), wybierają 8 pasujących do następujących tytułów:

1. „Mazurek Dąbrowskiego”
2. „Hej, hej ułani”
3. „Jak to na wojence ładnie”
4. „Rota”
5. „Marsz Pierwszej Brygady”
6. „Wojenko, wojenko”
7. „Rozkwitały pąki białych róż”
8. „Dziś idę walczyć - Mamo”

Wybrane karty gracze zatrzymują w zasięgu wzroku, tak, aby móc z nich w dowolnej chwili skorzystać.

W trakcie trwania gry pozostali zawodnicy kontrolują poprawność wyborów pozostałych graczy. Wygrywa osoba, która pierwsza dotrze na metę.

- Uczniowie rozpoczynają grę. Nauczyciel służy pomocą i wyjaśnia niejasności.
- Podsumowanie lekcji.
 - Podsumowanie wyników rozgrywki
 - Podkreślenie znaczenia pieśni w patriotycznych w okresie walk o niepodległą Polskę.

Załączniki:

1. Karta z opisami i fragmentami pieśni oraz oś czasu
2. Plansza do gry „O niepodległą...”
3. Instrukcja do gry „O niepodległą...”
4. Karty wyboru z fragmentami pieśni

Mazurek Dąbrowskiego

Słowa pieśni powstały w 1797 roku w mieście Reggio we Włoszech. Polska była wówczas podległa trzem zaborcom: Rosji, Prusom i Austrii. Wielu polskich żołnierzy musiało opuścić kraj i udać się na emigrację. W 1797 roku polski generał Jan Henryk Dąbrowski utworzył Legiony Polskie, które miały walczyć o niepodległość. Pod wpływem wzruszenia na widok polskich mundurów i symboli narodowych Dąbrowskiego, Józef Wybicki napisał pierwsze słowa „Jeszcze Polska nie umarła”.

Hej, hej ułani

Polskie wojsko walczyło u boku cesarza Francuzów Napoleona Bonaparte. Po pokonaniu zaborców Polski, utworzył w 1807 roku Księstwo Warszawskie, któremu nadał konstytucję. Powołano rząd, sejm i utworzono polskie wojsko, którym dowodził polski książę Józef Poniatowski. Z tego okresu najprawdopodobniej pochodzi pierwotny tekst pieśni „Ułani, ułani”.

„Hej hej ułani,
Malowane dzieci
Nie jedna panienka
Za wami poleci”

Krakowiak Kościuszki/Bartoszu, Bartoszu

Piosenka odnosi się do czasów Powstania Kościuszkowskiego i podkreśla rolę Bartosza Głowackiego, chłopca z oddziału krakusów, który wstąpił się w bitwie pod Raławicami.

„Nauczył Kościuszko
Pod Raławicami,
Jak siekierą, kosą
Rozprawiać z wrogami”

Jak to na wojence ładnie

Podczas Powstania Styczniowego, uczestnik walk, hrabia Władysław Tarnowski napisał utwór, skomponowany w oparciu o ludową pieśń węgierską. W pierwszych wersjach nazywana była Pieśnią żołnierską” lub „Marszem żołnierzy Langiewicza”.

„Śpij kolego, twarde łożo,
Zobaczmy się jutro może.
Śpij kolego, bo na wojnie
Tylko w grobie jest spokojnie”

Rota

W drugiej połowie XIX w. Polacy zaboru pruskiego zostali poddani dużemu uciskowi.

Prusacy chcieli wprowadzić swoje zwyczaje i przymus nauki języka niemieckiego.

Maria Konopnicka w 1908r. specjalnie dla Polaków z tego zaboru, napisała wiersz „Rota”.

Słowa poetki wywarły ogromne wrażenie na Feliksie Nowowiejskim.

Podczas spaceru z krakowskich Błoni na Kopiec Kościuszki ułożył do niego melodię.

„Do krwi ostatniej kropli z żył,
bronić będziemy ducha,
aż się rozpadnie w proch i w pył
krzyżacka zawierucha.”

Marsz Pierwszej Brygady/ My pierwsza Brygada

6 sierpnia 1914 roku sformowana przez Józefa Piłsudskiego I Kompania Kadrowa wyruszyła

z krakowskich Oleandrów w kierunku Królestwa Polskiego. 12 sierpnia wkroczyła do Kielc.

Tutaj wstąpiło do niej kilkuset ochotników z kieleckiej Straży Ogniowej czyli pożarnej.

I Kompania Kadrowa stała się załóżkiem 1 pułku piechoty, który następnie rozrósł się do I Brygady Legionów Polskich.

„My, Pierwsza Brygada,
Strzelecka gromada,
Na stos rzuciliśmy
Swoją życia los,
Na stos, na stos”

Wojenko, wojenko

Trudno jest określić kto i kiedy napisał tę pieśń. Najprawdopodobniej tekst napisał Feliks Gwiżdż

podczas I wojny światowej, między rokiem 1914, a 1917. Słowa opowiadają o trudach frontowego

życia i walki Legionów Polskich w czasie wojny. Kilkakrotnie zostało użyte w tekście słowo „legon”, którym

potocznie określano legionistę. Narracja nawiązuje do staropolskich lamentów żołnierskich i przejawia tęsknotę

za dawnymi czasami. „Chłopcy malowani” to wspomnienie minionych czasów, kiedy wojsko nosiło kolorowe mundury.

Wojna w pieśni jest traktowana jak kochanka – piękna, ale i groźna.

„Chłopcy malowani, sami wybierani,
Wojenko, wojenko, wojenko, wojenko,
Cóżżeś ty za pani?
Wojenko, wojenko, wojenko, wojenko,
Cóżżeś ty za pani?”

Rozkwitały pąki białych róż/ Białe róże

Twórcami pierwszej wersji pieśni byli oficerowie I Pułku Artylerii Legionów.

Słowa napisał w 1914 roku poeta Jan Lankau, a melodię skomponował lub dostosował do melodii pieśni ludowej Mieczysław Kozar – Słobódzki. Utwór powstał podczas walk na Wołyniu.

„Ponad stepem nieprzejrzana mgła,
Wiatr w burzanach cichuteńko łąka.
Przyszła zima, opadł róży kwiat,
Poszedł w świat Jasieńko, zginął za nim ślad.”

Dziś idę walczyć - Mamo

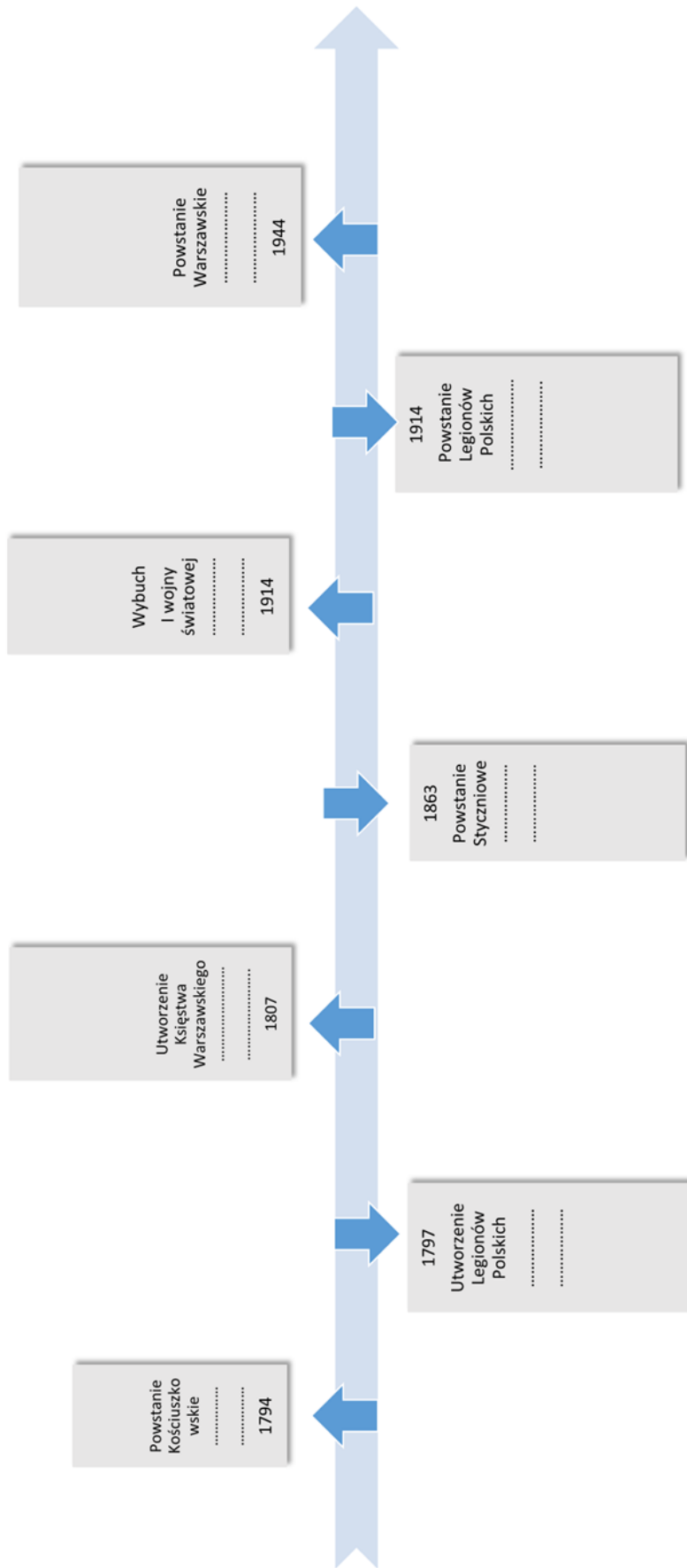
Podczas drugiej wojny światowej Polska została zajęta przez wojska niemieckie i sowieckie.

Polacy walczyli przeciwko okupantom. Zbudowali Polskie Państwo Podziemne. Podziemna armia, nazywana Armią Krajową przygotowywała powstanie. Wybuchło ono 1 sierpnia 1944 roku. Podczas 63 dni walk o Warszawę powstało wiele piosenek, napisanych przez żołnierzy, poetów, a śpiewanych przez powstańców. Młody poeta, kapral - podchorąży batalionu „Parasol”, Józef Szczepański „Ziutek” podczas walk w Powstaniu Warszawskim napisał „Dziś idę walczyć – Mamo!” Był to jeden z jego ostatnich utworów. Ukazał się 24 sierpnia 1944 roku. 1 września poeta został ciężko ranny podczas walk na Starym Mieście. Na skutek odniesionych ran zmarł 10 września.

„Dziś idę walczyć - Mamo!
Może nie wrócę więcej.
Może mi przyjdzie polec tak samo
jak tyle tysięcy, tysięcy.”

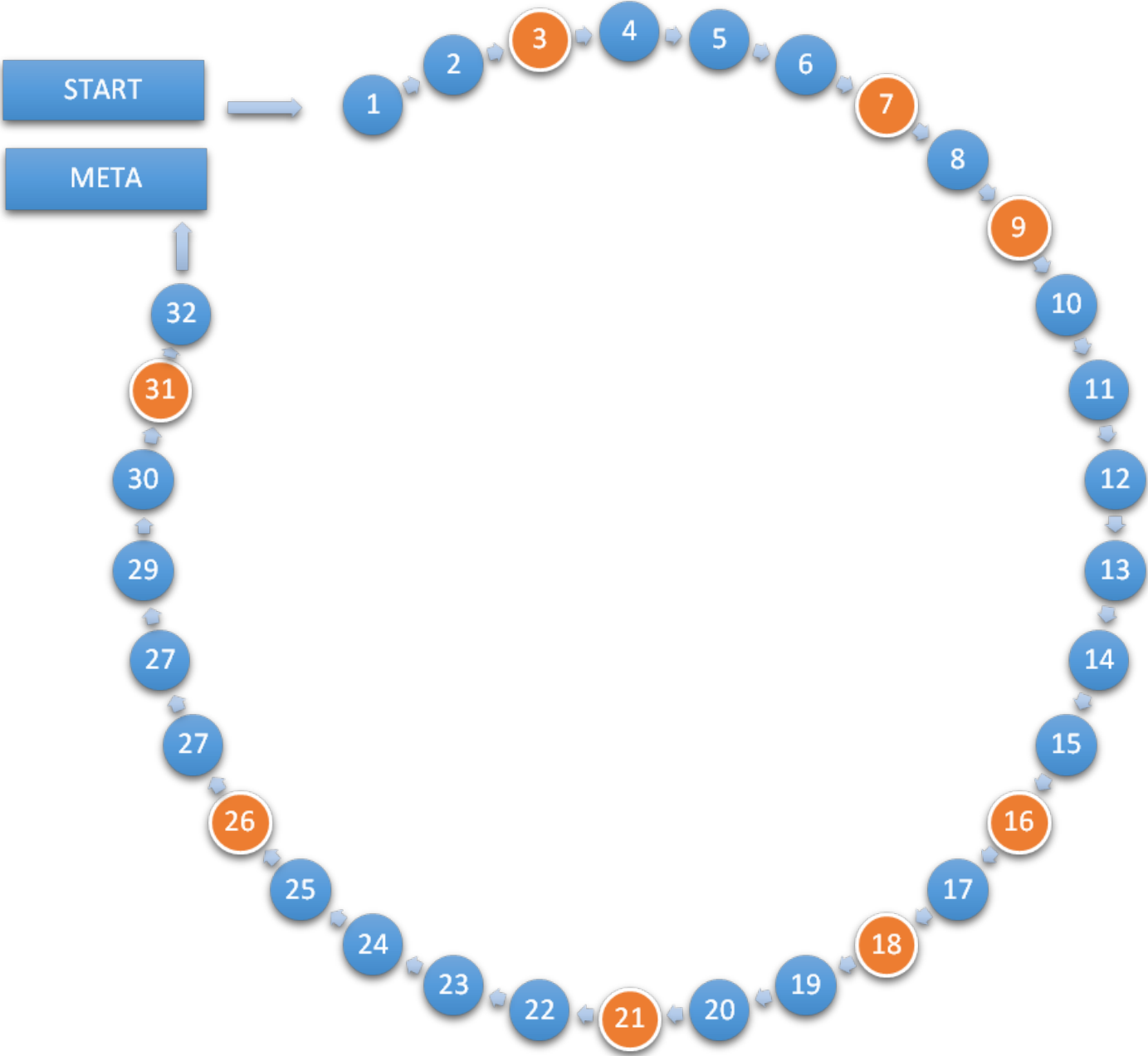
Źródło: <http://www.bibliotekapiosenki.pl>

O niepodległą....

Załącznik 2

O NIEPODLEGŁĄ...

Załącznik 3

Instrukcja do gry „O niepodległą...”

W grze mogą wziąć udział 2 – 4 osoby. Do gry potrzebne są : pionki – tyle, ilu jest uczestników i kostka.

Zawodnicy spośród kart z poszczególnymi fragmentami pieśni (załącznik 4), wybierają 8 pasujących do następujących tytułów:

1. „Mazurek Dąbrowskiego”
2. „Hej, hej ułani”
3. „Jak to na wojence ładnie”
4. „Rota”
5. „Marsz Pierwszej Brygady”
6. „Wojenko, wojenko”
7. „Rozkwitały pąki białych róż”
8. „Dziś idę walczyć mamó”

Wybrane karty gracze zatrzymują w zasięgu wzroku, tak, aby móc z nich w dowolnej chwili skorzystać.

W trakcie trwania gry pozostali zawodnicy kontrolują poprawność wyborów pozostałych graczy.

Zawodnicy rzucają kostką po kolei, zgodnie z ruchem wskazówek zegara przesuając się na planszy o wyrzuconą

liczbę pól. Grę rozpoczyna ten gracz, który jako pierwszy wyrzuci jedynkę. Zwycięzcą zostaje osoba,

która jako pierwsza dotrze na linię mety. Zawodnicy mogą napotkać pola, które przyspieszą bądź przedłużą ich wędrówkę:

POLE 3	Generał Dąbrowski tworzy we Włoszech Legiony. Józef Wybicki zapomniał fragmentu utworu, który napisał w 1797 roku. Czy przypomnisz mu ją? Czy posiadasz kartę z fragmentem „<i>Mazurka Dąbrowskiego</i>”? Tak – przesuwasz się o 2 pola do przodu Nie - cofasz się o 2 pola
POLE 7	Polacy walczą u boku Napoleona, który tworzy Księstwo Warszawskie. Czy posiadasz kartę z fragmentem „<i>Hej, hej ułani</i>”? Tak – przesuwasz się o 3 pola do przodu Nie - cofasz się o 3 pola
POLE 9	W 1863 r. Polacy walczą z zaborcami w powstaniu styczniowym. Do walki zagrzewała ich pieśń „<i>Jak to na wojence ładnie</i>” Czy posiadasz fragment tego utworu? Tak – przesuwasz się o 2 pola do przodu Nie - cofasz się o 2 pola
POLE 16	Pomóż Marii Konopnickiej pobudzić ducha walki Polaków przeciwko uciskowi germanizacyjnemu w zaborze pruskim. Czy możesz podać fragment wiersza „<i>Rota</i>”? Tak – przesuwasz się o 4pola do przodu Nie - wracasz na start
POLE 18	Po wybuchu pierwszej wojny światowej Polacy walczą o odzyskanie niepodległości. Józef Piłsudski tworzy legiony. Czy posiadasz fragment pieśni „<i>Marsz Pierwszej Brygady</i>”, która zagrzewała legionistów do walki? Tak – przesuwasz się o 4pola do przodu Nie - wracasz na start
POLE 21	Podczas I wojny światowej żołnierze składają życie w ofierze ojczyźnie. Czy posiadasz fragment pieśni „<i>Wojenka, wojenka</i>”, której słowa opowiadają o trudach frontowego życia i walki Legionów Polskich w czasie wojny. Tak – przesuwasz się o 3 pola do przodu Nie - cofasz się o3 pola
POLE 26	Podczas walk o niepodległość Polacy często śpiewali pieśń „<i>Rozkwitały pąki białych róż</i>”. Czy możesz przedstawić fragment tego utworu? Tak – przesuwasz się o 2 pola do przodu Nie - cofasz się o 2 pola
POLE 31	1 sierpnia 1944 roku wybuchło powstanie warszawskie. Podczas 63 dni walk o Warszawę powstało wiele piosenek, napisanych przez żołnierzy, poetów, a śpiewanych przez powstańców. Czy posiadasz fragment pieśni „<i>Dziś idę walczyć mamó</i>”? Tak – przesuwasz się o 2 pola do przodu Nie - cofasz się o 2 pola

Załącznik 4

„Może nie wrócę więcej. Może mi przyjdzie polec tak samo jak tyle tysięcy, tysięcy.”	„Ponad stepem nieprzejrzana mgła, Wiatr w burzanach cichuteńko łka. /Przyszła zima, opadł róży kwiat, Poszedł w świat Jasieńko, zginął za nim ślad.”	„Chłopcy malowani, sami wybierani, Wojenko, wojenko, wojenko, wojenko, Cóżeś ty za pani? Wojenko, wojenko, wojenko, wojenko, Cóżeś ty za pani?”
„My, Pierwsza Brygada, Strzelecka gromada, Na stos rzuciliśmy Swój życia los, Na stos, na stos”	„Do krwi ostatniej kropli z żył, bronić będziemy ducha, aż się rozpadnie w proch i w pył krzyżacka zawierucha.”	„Śpij kolego, twarde łożo, Zobaczymy się jutro może. Śpij kolego, bo na wojnie Tylko w grobie jest spokojnie”
„Nauczył Kościuszko Pod Racławicami, /Jak siekierą, kosą Rozprawiać z wrogami”	„Malowane dzieci Nie jedna panienka Za wami polecą”	„Marsz , marsz , Dąbrowski, Z ziemi włoskiej do Polski, Za twoim przewodem , Złączym się z narodem”
„Żołnierze strzelają, żołnierze strzelają, Pan Bóg kule nosi.”	„Gdy ruszył na wojenkę, miał siedemnaście lat, A serce gorejące, a lica miał jak kwiat. Chłopcę jeszcze duszę i młode ramię miał, Gdy w krwawej zawierusze szedł szukać mąk chwał.	„O Jezu! A dokąd Bóg prowadzi?” "Warszawę odwiedzić byśmy radzi. Gdy zwiedzim Warszawę, już nam pilno Zobaczyć to stare nasze Wilno.